

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Hoitotyön koulutusohjelma / hoitoyö

Hanna Sipiläinen

PERHEKASVATUKSESTA 2010-LUVUN SEKSUAALIKASVATUKSEEN

Opinnäytetyö 2013

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Hoitotyön koulutusohjelma

SIPIILÄINEN, HANNA	Perhekasvatuksesta 2010-luvun seksuaalikasvatukseen
Opinnäytetyö	31 sivua + 8 liitesivua
Työn ohjaaja	Lehtori Sari Engelhardt
Toimeksiantaja	Kymenlaakson ammattikorkeakoulu
Marraskuu 2013	
Avainsanat	perhekasvatus, seksuaalikasvatus, yläaste, media, internet

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli määritellä käsitettä ”perhekasvatus”, verrata perhekasvatusta ja terveystietoa keskenään sekä tutkia, onko mediasta tai internetistä täydennystä terveystiedon opetussuunnitelmaan. Opinnäytetyössä kerättiin myös nuorten kokemuksia saadusta seksuaalikasvatuksesta. Tarkoituksena on herättää aiheesta keskustelua. Opinnäytetyö kuuluu 2,6 Kestävä kansakunta -hankkeen valmisteluun.

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä oli kirjallisuuskatsaus ja alkuperäisaineisto analysoitiin sisällönanalyysillä. Alkuperäisaineisto koostui seitsemästä pro gradu -tutkielmasta, kahdesta peruskoulun opetussuunnitelman perusteista ja neljästä nuorille suunnatusta seksivalistussivustosta.

Tulosten mukaan, ettei perhekasvatusta ja terveystietoa voida verrata toisiinsa. Perhekasvatus oli laajempi kokonaisuus, jota opetettiin useassa oppiaineessa, pääsääntöisesti kotitaloudessa. Terveystieto on oma oppiaineensa, joka keskittyy ihmisen terveyteen ja terveellisiin elämäntapoihin. Nuorille suunnatut seksivalistussivut ovat luotettavien järjestöjen ylläpitämiä ja niiden tekemiseen osallistuu niin asiantuntijoita kuin nuoria-kin. Ne ovat sisällöltään monipuolisia ja nuoret saavat esittää mieltä askarruttavia kysymyksiä sekä toisilleen että asiantuntijoille. Terveystietoon ja seksuaalikasvatukseen suhtaudutaan pääsääntöisesti myönteisesti ja sitä pidetään tärkeänä. Seksuaalikasvatus tulisi kuitenkin ajoittaa alkamaan aikaisemmin ja opetukseen tulisi käyttää enemmän aikaa, jotta asiat ehditään käymään kunnolla läpi. Sisältöön haluttiin enemmän keskustelua tunteista, oikeuksista ja vastuusta, mutta myös tulevaisuudesta, kuten perheen perustamisesta ja hedelmällisyyteen liittyvistä ongelmista. Opetusmenetelmiä pitäisi käyttää monipuolisesti. Yleisin toive opetusmenetelmästä oli keskustelu. Opetusmateriaalia tulisi uusia useammin. Seksuaalikasvatusta opettavan toivottiin olevan nuorempi, koska nuoren ajateltiin ymmärtävän nuoria paremmin. Painotettiin myös, että opettajan asenteella, kiinnostuksella ja nuorten kunnioittamisella oli suuri merkitys seksuaalikasvatuksen onnistumisessa. Joidenkin nuorien mielestä seksuaalikasvatus oli hyvin negatiivissävytteistä. Johtopäätöksensä perhekasvatusta kaivattaisiin edelleen seksuaalikasvatuksen ohelle. Sen avulla saatettaisiin saada syntyvyys nostettua ja ensisynnyttäjien ikä laskemaan.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Health Care

SIPILÄINEN, HANNA

Bachelor's Thesis

Supervisor

Commissioned by

March 2013

Keywords

From Family Education to Sex Education in 2010's

31 pages + 8 pages of appendices

Sari Engelhardt, senior lecturer

Kymenlaakso University of Applied Sciences

family education, sex education, middle school, media,
internet

The purpose of this Bachelor's thesis was to define the concept of "family education", compare family education and health education with each other, as well as to examine whether the media or the Internet provides supplement for the health education curriculum. This thesis also gathered the experiences of young people about their received sex education. The aim is to provoke discussion about the subject. This Bachelor's thesis is part of the preparation of 2,6 Kestävä kansakunta -project.

The research method was a literature review and the original material was analyzed by content analysis. The original material consisted of seven Master's theses, two foundations of comprehensive school curricula and four sex education sites aimed to adolescents.

The results showed that family education and health education cannot be compared with each other. Family education was a larger entity, which was taught in several subjects, as a rule in home economics. Health education is an autonomous subject, which focuses on personal health and healthy lifestyle. The sex education sites aimed to young people are maintained by trusted organizations and are written by experts as well as adolescents. They are content-rich and adolescents can ask each other or experts about the issues that concern them. Both health and sex education are mostly considered as positive and important subjects. Sex education should, however, begin earlier and more time should be spent on teaching in order to have enough time to teach things properly. Adolescents wanted more discussion about feelings, rights and responsibilities, but also about having a family and fertility problems for the future. Teaching methods should be versatile. The most common wish for a teaching method was discussion. Education materials should be renewed more frequently. Adolescents hoped for younger teachers, because they would understand adolescents better. It was emphasized that the teacher's attitude, interest and respect for the adolescents played a major role in the success of sex education. Some adolescents thought that sex education was negative. In conclusion, family education is needed alongside health education. It might help raise the birth rate and lower the age of the primigravida.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	TAUSTA JA TARKOITUS	6
2	PERHE- JA SEKSUAALIKASVATUS	7
	2.1 Perhekasvatus käsitteenä	7
3	KIRJALLISUUSKATSAUS	10
	3.1 Tutkimusmenetelmä	10
	3.2 Tutkimuskysymykset	11
	3.3 Aiheen rajaaminen	11
	3.4 Alkuperäisaineiston haku ja valinta	12
	3.5 Alkuperäisaineiston laadun arviointi	15
	3.6 Sisällönanalyysi	15
4	TULOKSET	17
	4.1 Perhekasvatuksen ja terveystiedon erot	17
	4.2 Nuorille suunnatun seksuaalivalistussivun sisältö	18
	4.3 Seksuaalikasvatus oppiaineena	22
	4.4 Yhteenveto tuloksista	24
5	POHDINTA	25
	5.1 Tutkimuksen luotettavuus	25
	5.2 Johtopäätökset ja hyödynnettävyys	26
	LÄHTEET	28

LIITTEET

Liite 1. Tutkimustaulukot

Liite 2. Pelkistetyt ilmaukset

1 TAUSTA JA TARKOITUS

Vuonna 2012 raskaudenkeskeytysten määrä laski 5,7 prosenttia vuoteen 2011 verrattuna. Varsinkin alle 20-vuotiaiden raskaudenkeskeytykset ovat vähentyneet uudella vuosituhanella merkittävästi. 1990-luvun puolella välissä raskaudenkeskeytykset olivat matalimmillaan sitten 1970-luvun uuden aborttilain tullessa voimaan. (THL 2013a, 2.) Raskaudenkeskeytyksistä 36,8 prosenttia oli vuonna 2012 tehty naisille, jotka olivat aikaisemminkin tehneet keskeytyksen. Toistuvien keskeytysten määrä on 2000-luvulla ollut kasvussa, joskin viime vuosina luku on hieman laskenut. Kaikista raskautensa keskeyttäneistä naisista 65 prosenttia ilmoitti käyttäneensä jonkinlaista ehkäisyä. Kuitenkin alle 20-vuotiaista 33 prosenttia kertoi, ettei mitään ehkäisyä oltu käytetty. Vuoden 2002 jälkeen 15 vuotta täyttäneet ovat saaneet jälkiehkäisyyn ilman reseptiä. Sitä käyttäneiden osuus kasvoi hieman, mutta se on tasaantunut viime vuosien aikana. (THL 2013a, 5.) Ilmoitettujen klamydiatartuntojen määrä on jatkanut nousuaan vuodesta 1995. Tartuntoja ilmoitettiin vuonna 1995 yhteensä 8 031, kun vuonna 2012 tartuntoja ilmoitettiin yhteensä peräti 13 228. (THL 2013b.) Maailman terveysjärjestö (WHO) pitää lapsille ja nuorille suunnattua seksuaalikasvatusta ratkaisevana tekijänä sukupuolitautien, ei-toivottujen raskauksien ja seksuaalisen väkivallan ehkäisemisessä (THL 2010, 3).

Tämä opinnäytetyö kuuluu 2,6 Kestävä kansakunta -hankkeen valmisteluun. Hankkeen tarkoituksena on selvittää, mitkä syyt vaikuttavat nuorten perhesuunnitteluun ja miksi syntyvyys Suomessa on alhainen. Opinnäytetyön tarkoituksena on määritellä käsitettä ”perhekasvatus”, verrata perhekasvatusta ja terveystietoa keskenään sekä tutkia, tarjoaako media tai internet täydennystä terveystiedon opetussuunnitelmaan. Opinnäytetyö selvittää myös nuorten kokemuksia nykypäivän seksuaalikasvatuksesta. Opinnäytetyössä tarkastellaan pääsääntöisesti yhdeksäsluokkalaisten seksuaalikasvatusta, koska he ovat jo saaneet seksuaaliterveystietoa ja he osaavat kertoa, minkälaista seksuaalikasvatuksen tulisi heidän mielestään olla.

Valitsin kyseisen aiheen, koska olen itse opiskellut molempia: perhekasvatusta peruskoulussa ja terveystietoa lukiossa. Myös seksuaalikasvatus aiheena on mielenkiintoinen, uusien sukupolvien ja muutosten vaikuttaessa siihen. Mielestäni seksuaalikasvatusta ja -neuvontaa on jatkuvasti kehitettävä, jotta se palvelisi parhaiten lapsia ja nuoria yhteiskunnan muutoksissa.

2 PERHE- JA SEKSUAALIKASVATUS

2.1 Perhekasvatus käsitteenä

Vuonna 1948 opetusministeriö asetti asiantuntijaelimen sekä neuvottelukunnan suunnittelemaan sukupuolikasvatukselle suuntaviivat ja opetusohjelman. Terveystieteiden, kirkko sekä koulu kokivat, että sukupuoli- ja siveellisyyskasvatusta oli laiminlyöty yleisessä nuorisokasvatuksessa. (Perhekasvatusta tehostamaan: esitelmiä nuorisolle sukupuolikysymyksestä 1949, 3.) Perhekasvatuksen tarkoituksena oli valmentaa nuorta tulevaisuuteen ja antaa heille tarvitsemansa tiedot sukupuolikasvatuksesta. Sukupuolikasvatuksen lisäksi perhekasvatus sisälsi myös kodin- ja lastenhoidon, kotitalouden ja työelämään valmistautumisen. (Perhekasvatusta tehostamaan: esitelmiä nuorisolle sukupuolikysymyksestä 1949, 10.)

Eskola ja Hytönen (2008, 69 - 70) määrittelevät perhekasvatuksen toiminnaksi, jonka tarkoituksena on tukea ihmisten kotielämää ja sopeutumista yhteiskuntaan. Se mielletään yläkäsitteeksi, joka sisältää alakäsitteet perhevalmennus ja perhesuunnittelu. Perhekasvatustyötä toteutetaan valtion, kuntien, kirkon sekä erilaisten järjestöjen toimesta. Perhevalmennus on osa äitiyshuoltoa. Sen tarkoituksena on tukea perhettä raskaus-, synnytys- ja lapsivuodeaikana, sekä edistää fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia. Sitä järjestää pääsääntöisesti äitiysneuvola. Perhesuunnittelu pitää sisällään perheen hankkimisen suunnittelun sekä seksuaalikasvatuksen ja ehkäisyneuvonnan. Palveluja järjestää suurissa kunnissa perhesuunnitteluneuvola ja pienemmissä kunnissa äitiysneuvola tai kouluterveydenhuolto. (Eskola & Hytönen 2008, 71.) Yleinen suomalainen asiasanasto (YSA) määrittelee perhekasvatuksen kasvatukseksi, joka valmentaa nuoria perhe-elämään ja ihmissuhteisiin. Käsitteenä perhekasvatus on vieras, koska sitä ei juurikaan puhekielessä käytetä.

2.2 Perhekasvatus koulussa

Perhekasvatuksen voi katsoa sisältyneen kouluopetukseen jo kansakoulusta lähtien, jossa opetettiin lastenhoitoa ja -kasvatusta. Vuonna 1970 peruskoulun opetussuunnitelmakomitea esitti lastenhoitoa ja -kasvatusta sisältävää kurssia, josta ei tullut itsestä, vaan perhekasvatus sisällytettiin läpäisyaiheisiin ja valinnaiseen kotitalouteen. (Aho 1995, 11.)

Vuonna 1985 peruskoulun opetussuunnitelmassa otettiin perhekasvatus osaksi kotitalouden opetusta. Yhdeksäs vuosiluokka sai kotitalouteen yhden oppitunnin lisää, tar-

koituksenaan saada aikaan perhettä ja hyvinvointia käsittelevä kokonaisuus. Yhdeksännellä vuosiluokalla perehdyttiin kodinhoitoon, kotitalouteen sekä lastenhoitoon ja -kasvatukseen. Lisänä opetuksessa oli myös aikuisuus, ihmissuhteet ja vastuu perheenjäsenenä. Perhekasvatus oli sisällytetty myös muihin oppiaineisiin, kuten biologia, historia ja yhteiskuntaoppi sekä uskonto ja elämäkatsomustieto. (Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1985, 220.) Sukupuolikasvatus kuului perhekasvatukseen, ja sitä alettiin opettaa viidennellä vuosiluokalla biologian oppitunneilla. Aineessa käsiteltiin ihmisen rakenne ja toiminta, muutokset kehossa murrosiän aikana sekä lapsen syntymä. Aiheeseen paneuduttiin enemmän yhdeksännellä vuosiluokalla erilaisten sairauksien, ennaltaehkäisyn ja terveyden näkökulmasta. (Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1985, 167 – 168.) Talvella 1993 tehtiin tuntijakoehdotus, jossa kotitaloudella oli vielä neljä vuosiviikkotuntia ja perhekasvatus mainittiin aihekokonaisuutena, mutta syksyllä 1993 vahvistetussa opetussuunnitelman tuntijaossa kotitalouden tuntimäärä oli tippunut kolmeen tuntiin viikossa eikä perhekasvatusta enää mainittu (Aho 1995, 12). Sen jälkeen perhekasvatus oppiaineena on hävinnyt kouluista.

Maailman terveysjärjestö (WHO) määrittelee terveyden täydelliseksi fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tilaksi (Huttunen 2012). Elokuusta 2001 lähtien terveystietoa on opetettu peruskouluissa omana oppiaineena (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2001). Alaluokilla se on sisällytetty osaksi ympäristö- ja luonnontietoa, biologiaa, maantietoa, fysiikkaa sekä kemiaa. 5. – 6. vuosiluokilla terveystiedon tavoitteena on ihmisen kasvu ja kehitys fyysisenä, psyykkisenä ja sosiaalisena prosessina sekä vuorovaikutus ihmisen ja ympäristön välillä (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, 176). Yläkoulussa sitä opetetaan erillisenä oppiaineena, mutta aihealueita on myös sisällytetty biologiaan ja elämäkatsomustietoon. Yläkoulun biologiassa käydään syvällisemmin läpi ihmisen rakennetta ja toimintaa sekä seksuaalisuutta, lisääntymistä ja perinnöllisyyttä (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, 181). Elämäkatsomustiedon tarkoituksena on syventyä ihmissuhteisiin ja -oikeuksiin (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, 219). Tällä pyritään siihen, että oppilas saa kokonaisen kuvan ihmisestä sekä yhteiskunnan arvoista ja normeista peruskoulun aikana. Lähtökohtana terveystiedolle on ihmisen elämänkulku ja kehitys eri ikäkausina. Terveystiedon tavoitteisiin kuuluu mm. edistää ihmisen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia arjen erilaisissa tilanteissa. Keskeisinä sisältöinä on ihmisen kasvu ja kehitys, arkielämän valintatilanteet, voimavarat ja selviytyminen sekä yhteiskunta ja kulttuuri. (ks. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, 200 – 201.)

2.3 Seksuaalikasvatus

Seksuaalikasvatus vakiintui kouluihin vuonna 1955, kun se Ruotsissa otettiin pakolliseksi oppiaineeksi kaikkiin kouluihin (THL 2010, 10). Länsi-Euroopassa seksuaalikasvatusta alettiin opettaa 1970-luvulla ”seksuaalisen vallankumouksen” edetessä. Samoihin aikoihin kehitettiin uusia ehkäisymenetelmiä sekä uusi aborttilaki laillisti abortit useissa maissa. 1980-luvulla lisääntyneet HIV- ja AIDS-tartunnat, seksuaalinen väkivalta ja hyväksikäyttö ja seksuaalisuus mediassa nostivat esille ennaltaehkäisevän opetuksen tarpeen. Myös uuden sukupolven ja kulttuurin syntyminen sekä sosiaaliset muutokset 1900-luvulla osoittivat kouluissa annettavan seksuaalikasvatuksen tarpeellisuuden. (THL 2010, 9.)

Vuonna 2008 WHO:n Euroopan aluetoimisto käynnisti aloitteen, jonka tarkoituksena oli antaa suuntaviivat ja vähimmäisvaatimukset seksuaalikasvatuksen standardeista Euroopan alueella. Koettiin, että Euroopan alueella tarvitaan standardeja kokonaisvaltaiseen seksuaalikasvatukseen. Aloitetta oli kehittelemässä Saksan liittovaltion terveyskasvatuskeskuksen (BZgA) lisäksi asiantuntijaryhmä, joka koostui 19 lääketieteen, psykologian ja yhteiskuntatieteiden asiantuntijasta. (THL 2010, 3.)

Seksuaalikasvatuksen standardit on tehty eri ikäryhmille 0 – 4-vuotiaista 15 vuotta täyttäneisiin. Kaikissa ikäryhmissä toistuvat samat yleiset teemat, joiden sisältö on muokattu sopimaan kunkin ikäryhmän kehitysvaiheisiin. Yleisiä teemoja ovat mm. ihmiskeho ja ihmisen kehitys, hedelmällisyys ja lisääntyminen, seksuaalisuus, tunteet sekä ihmissuhteet ja elämäntyyli. (THL 2010, 35.) Asiakirjassa otettiin seksuaalikasvatus huomioon heti lapsen syntymästä saakka, koska lapsi tunnistaa heti syntymästä lähtien ihmiskontaktin ja alkaa työstämään ihmiskehon viestejä ja tunteitaan (THL 2010, 11). Tästä syystä on tärkeää, että seksuaalikasvatus aloitetaan aikaisin lapsen kehitysvaihe huomioituna.

Seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistämisen toimintaohjelma on sosiaali- ja terveysministeriön asettaman työryhmän laatima ja sen tavoitteena on tukea yksilön, peruskuntien sekä väestön seksuaali- ja lisääntymisterveyttä. Toimintaohjelman mukaan erityishuomiota tulee kiinnittää nuoriin. Ohjelmaa on tarkoitus hyödyntää sosiaali- ja terveysalan koulutuksessa ja työssä, eri koulutusasteiden terveystiedon opetuksessa sekä kunnallisten luottamushenkilöiden toimissa. (STM 2007, 3.)

Toimintaohjelmassa käsitellään omassa luvussaan lasten ja nuorten seksuaalikasvatusta. Peruskoulun seksuaalikasvatusta pidetään erittäin tärkeänä, koska koulussa pysty-

tään vielä vaikuttamaan koko nuorison seksuaalikasvatukseen. Peruskoulun jälkeen seksuaaliterveyden opetus eri oppilaitoksissa vaihtelee suuresti. (STM 2007, 36 – 37.) Terveystieteiden lain 16. ja 17. pykälien mukaan kunnan tulee järjestää opiskelijoille koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut, mukaan lukien seksuaaliterveyden edistäminen. Kouluterveydenhuollon tehtävänä on osallistua seksuaaliopetuksen suunnitteluun ja toteutukseen sekä seurata oppilaiden seksuaalista kehitystä terveystarkastuksissa ja vastaanottotilanteissa (Stakes 2002, 54).

2,6 Kestävä kansakunta -hankkeen valmistelun yhteydessä Kymenlaakson ammattikorkeakoulu teki kyselyn, johon osallistui vajaat 600 opiskelijaa eri oppilaitoksista ympäri Kymenlaaksoa. Kyselyssä tutkittiin nuorten seksuaali- ja lisääntymisterveyden tiedon määrää ja sisältöä, sekä saatuja seksuaali- ja lisääntymisterveyspalveluita. Vastauksista selvisi, että nuorista 50,5 prosenttia koki saaneensa runsaasti tietoa ehkäisystä. Reilu kolmannes kertoi saaneensa paljon tietoa seksuaalisuudesta, lapsen saannista ja sukupuolitaudeista. (Pekkola, Engelhardt, Hänninen, Lehtonen & Ojala 2011, 22.) Kyselyn mukaan noin puolet vastanneista eivät kokeneet saaneensa seksuaali- ja lisääntymisterveyspalveluita lainkaan. Kaikki vastanneista ovat kuitenkin käyneet peruskoulun ja kuuluneet kouluterveydenhuollon piiriin. Eikö kouluterveydenhuoltoa osata hyödyntää seksuaali- ja lisääntymisterveyspalveluna? Tutkimuksessa tuli myös ilmi naisten ja miesten välinen kuilu seksuaali- ja lisääntymisterveyspalveluiden käytössä. (Pekkola ym. 2011, 25 – 27.)

Seksuaalikasvatusta opetetaan muuallakin kuin kouluissa, kuten rippi- ja Prometheusleireillä, joten saadaksesen tasa-arvoista kasvatusta, sekä koulujen että muiden tahojen tulisi pyrkiä samoihin tavoitteisiin. Näitä tavoitteita ja keinoja niiden toteuttamiseen käydään läpi sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön toimintaohjelmassa. (STM 2007, 38 – 39.)

3 KIRJALLISUUSKATSAUS

3.1 Tutkimusmenetelmä

Kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on tutkia jo julkaistua kirjallisuutta ja selvittää miten aihetta on aikaisemmin tutkittu (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 121). Salmi lajittelee julkaisussaan (2011, 6) kirjallisuuskatsauksen kolmeen kategoriaan: kuvailevaan, systemaattiseen ja meta-analyysiin. Kirjallisuuskatsaus on yksi käytetyimmistä katsausmuodoista, koska se ei vaadi tiukkoja ja tarkkoja sääntöjä. Myös

tutkimuskysymykset voivat olla väljempää kuin systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa tai tilastollis-matemaattisessa meta-analyysissä. (Salminen 2011, 6.)

Tässä opinnäytetyössä on käytetty tutkimusmenetelmänä kirjallisuuskatsausta, koska tavoitteena on tutkia perhe- ja seksuaalikasvatuksen historiaa ja kehityskulkua. Perhekasvatus aiheena ja käsitteenä on vieras, ja olemassa oleva aineisto on erittäin suppeaa, jolloin tutkimusta ei voida toteuttaa tiukkojen sääntöjen mukaisesti, kuten systemaattinen kirjallisuuskatsaus vaatisi. Kirjallisuuskatsauksen tavoitteena onkin lähinnä tuottaa keskustelua, ei niinkään tiukkoja analyttisiä tuloksia (Salminen 2011, 7).

3.2 Tutkimuskysymykset

Tutkimuskysymyksillä on tarkoitus saada vastaus tutkittavaan ilmiöön. Ne tulisi olla tarkkaan harkittuja ja selkeitä ennen aineiston keräämistä (Hirsjärvi ym. 2009, 125). Tämän opinnäytetyön on tarkoitus määritellä käsitettä ”perhekasvatus” ja vastata seuraaviin kysymyksiin:

1. Korvaako terveystieto perhekasvatuksen?
2. Tarjoaako media tai internet täydennystä terveystiedon opetussuunnitelmaan?
3. Kuinka nuoret kokevat yläasteen seksuaalikasvatuksen?

3.3 Aiheen rajaaminen

Tutkittavaa ilmiötä alettiin rajaamaan perehtymällä aikaisempaan tietoon ja kirjallisuuteen. Tämä on Hirsjärven ym. (2009, 85) mukaan paras lähtökohta näinkin laajan aiheen rajaamiseen. Myös tutkimuskysymykset rajaavat omalta osaltaan aihetta. Esimerkiksi tämän opinnäytetyön tutkimuskysymyksestä kolme käy ilmi, että tutkittava ilmiö perustuu yläasteikäisiin. Tutkittavaa ilmiötä kannattaa rajata ennen aineiston keräämistä ajan säästämiseksi (Hirsjärvi ym. 2009, 81). Aihetta rajattiin myös miettimällä löytyisikö tutkimuskysymyksiin riittävästi aineistoa. Koehakuja tehtiin käyttämällä Googlen hakupalvelinta, koska sillä on laajin ja kattavin tietokanta (ks. Hirsjärvi ym. 2009, 90.) Koehauista huomattiin, että aiheesta löytyy jonkin verran tutkittua tietoa. Rajausvaiheessa päätin, että saatu aineisto voi olla joko suomen- tai englanninkielistä.

3.4 Alkuperäisaineiston haku ja valinta

Tämän opinnäytetyön aineiston hakuun käytettiin hakusanoja perhekasvatus, seksuaalikasvatus, yläaste, media ja internet, jotka ennen hakuja varmistettiin yleisestä suomalaisesta sanastosta (YSA). Teoriaosuuden lähteet kerättiin etsimällä kirjastojen tietokannoista aiheeseen sopivaa kirjallisuutta, sekä käyttämällä Googlen hakupalvelinta. Koska perhekasvatus-käsitettä haluttiin avata mahdollisimman hyvin, hyväksyttiin teoriaosuuteen myös vanhoja julkaisuja. Analysoitavan aineiston hakemiseen käytettiin Melinda, ProQuest central ja Google Scholar -tietokantoja. Kyseiset tietokannat valittiin niiden helppouden ja kattavuuden vuoksi. Riittävän aineiston saamiseksi hakuja tehtiin myös tunnetuimpien suomalaisten järjestöjen sivuilla, kuten Terveystieteiden ja hyvinvoinninlaitos, Väestöliitto sekä Mannerheimin lastensuojeluliitto. Järjestöjen internetsivuilta löydettyjä tutkimuksia perustelen sillä, että kyseiset tutkimukset ovat yleensä asiantuntijoiden tekemiä ja näin ollen luotettavia. Analysoitavaksi aineistoksi otettiin myös peruskoulun opetussuunnitelmien perusteet. Ne löytyivät Kyyti-verkkokirjaston kautta, josta löytyvät kaikki Kymenlaakson kirjastojen saatavilla olevat aineistot. Analysoitavaksi valittiin myös tunnetuimpien järjestöjen nuorille suunnatut seksuaalivalistus internetsivut. Näitä olivat Mannerheimin lastensuojeluliiton www.mll.fi/nuortennetti, Väestöliiton www.vaestoliitto.fi/nuoret, Demi-lehden <http://www.demi.fi/demilat/keho/verkkoterkkarit> sekä Hiv-tukikeskuksen www.justwearit.fi.

Jotta saatava alkuperäisaineisto kattaisi tutkittavan ilmiön mahdollisimman hyvin, rajattiin tutkimusten julkaisut vuosille 2002 – 2013 ja opetussuunnitelmia haettiin vuosilta 1985 sekä 2004. Tutkimuksiksi valittiin ainoastaan pro graduja, väitöskirjoja sekä tieteellisiä artikkeleita. Kaikkia tietokantoja käytettiin hauissa samalla tavalla. Tein perushakuja, joita tarkennettiin valitsemalla tietyt julkaisuvuodet sekä hakusanojen esiintymisellä otsikoissa. Aineistoa haettiin myös kahden sanan yhdistelmänä laittamalla sanojen väliin AND. Sen jälkeen hakutuloksia käytiin läpi varmistamalla, että kiinnostavat aineistot ovat pro graduja, väitöskirjoja tai tieteellisiä artikkeleita. Manuaalista hakua tehtiin selaamalla vuosien 2006 – 2013 Hoitotiede-lehtien sisällysluetteiloita. Hoitotiede-lehdistä ei kuitenkaan löytynyt yhtään opinnäytetyöhön sopivaa artikkelia. Alkuperäisaineisto valittiin tiettyjen valitsemieni sisäänotto- ja poissulkukriteerien mukaan. Aineiston sisäänotto- ja poissulkukriteerit löytyvät taulukosta 1.

Taulukko 1. Aineiston rajaamisen kriteerit

SISÄÄNOTTOKRITEERIT	POISSULKUKRITEERIT
<ul style="list-style-type: none"> ⤴ hakusana(t) ovat otsikossa ⤴ tutkimus on vuosilta 2002 – 2013 ⤴ opetussuunnitelmat ovat vuosilta 1985 ja 2004 ⤴ julkaisut ovat joko suomen- tai englanninkielisiä ⤴ julkaisut ovat väitöskirjoja, pro graduja tai tieteellisiä artikkeleita ⤴ julkaisut ovat helposti saatavilla (internetlähde tai kirjastosta lainattavissa) ⤴ julkaisu löytyy tietokannoista ⤴ internetsivut ovat tunnetuilta ja luotettavilta järjestöiltä ⤴ aineisto ovat saatavilla kokonaisuudessaan 	<ul style="list-style-type: none"> ⤴ hakusanoja ei esiinny otsikossa ⤴ tutkimus on tehty ennen vuotta 2002 ⤴ opetussuunnitelma ei ole vuosilta 1985 tai 2004 ⤴ julkaisu on jollain muulla kielellä kuin suomi tai englanti ⤴ julkaisu ei ole väitöskirja, pro gradu tai tieteellinen artikkeli ⤴ julkaisu on maksullinen ⤴ julkaisu ei löydy tietokannoista ⤴ internetsivujen tekijä on tuntematon ⤴ aineistosta on julkaistu vain tiivistelmä tai lyhyt kuvaus

Taulukossa 2 ovat tutkimuskysymysteni hakusanat ja tutkimusmäärät eriteltynä tietokannoittain. Taulukoinnissa on huomioitu, että jotkut tutkimukset esiintyivät hauissa useammin kuin kerran. Englanninkielisiä artikkeleita löytyi huima määrä, joiden otsikot sivuuttivat aihettani jollain tavalla. Rajausten jälkeen artikkeleita käytiin manuaalisesti läpi, ja pois suljettiin sellaiset tekstit, joissa ei ollut mainittu tekijää. Englanninkieliset artikkelit karsiutuivat pois myös sen takia, että ne olivat maksullisia.

Taulukko 2. Tutkimuskysymysten hakusanat ja tutkimusmäärät tietokanniottain

TIETO- KANTA	HAKUSANAT	TULOKSET	RAJAUSTEN JÄLKEEN HYVÄKSY- TYT
Melinda	perhekasvatus	273	-
	seksuaalikasvatus	665	8
	seksuaalikasvatus AND yläas- te	6	-
	11	-	
	seksuaalikasvatus AND media	29	5
	seksuaalikasvatus AND inter- net		
ProQuest central	perhekasvatus	-	-
	seksuaalikasvatus	4	-
	sex education AND internet	158 893	1
	sex education AND media	441 685	1
Google Scholar	perhekasvatus	190	-
	seksuaalikasvatus	606	1
	sex education AND internet	147 000	-
	seksuaalikasvatus AND inter- net	225	-

Hakujen jälkeen valituista tutkimuksista käytiin tiivistelmä läpi ja artikkelit luettiin. Näin saatiin selvitettyä mitkä aineistot sopivat parhaiten opinnäytetyöhön. Lopulliseen sisällönanalyysiin valikoitui seitsemän pro gradu -tutkimusta, joista kaikki olivat suomenkielisiä. Tutkimukset esitellään tutkimustaulukkoina liitteessä 1.

3.5 Alkuperäisaineiston laadun arviointi

Alkuperäistutkimusten laadun arviointi on osa kirjallisuuskatsauksen tekemistä (Johansson, Axelin, Stolt & Ääri 2007, 6). Alkuperäisaineistoksi hyväksyttiin vain julkaistua materiaalia ja koko aineiston tuli olla luotettavista lähteistä. Alkuperäistutkimuksiksi valittiin yliopistotasoisia pro gradu –tutkielmia, ja muu aineisto koostui luotettavilta tahoilta saatuihin aineistoihin. Pro graduista käytiin läpi tutkimusvaiheiden raportointi ja tutkijan oma mielipide luotettavuudesta. Tutkimusten samansuuntaiset tulokset puoltavat tutkimusten luotettavuutta. Internetsivustoista arvioitiin teorian tiedon paikkaansa pitävyyttä ja monipuolisuutta, jolla pystyttiin sivustot arvioimaan laadukkaiksi. Opetussuunnitelmien perusteita on tarkoitus käyttää koulujen opetussuunnitelmien rakentamiseen, joten niiden laatua ja luotettavuutta ei edes kyseenalaistettu.

3.6 Sisällönanalyysi

Tässä opinnäytetyössä on käytetty aineistolähtöistä eli induktiivista sisällönanalyysiä. Se on tapa, jolla voidaan aineisto käydä läpi systemaattisesti ja objektiivisesti sekä muodostaa tutkittavaa ilmiötä kuvaavia kategorioita. Analyysin onnistumisen takaamiseksi tutkijan on pelkistettävä aineisto ja muodostettava abstrahoinnin eli käsitteellistämisen kautta käsitteitä, jotka kuvaavat tutkittavaa ilmiötä. (Kyngäs, Elo, Pölkki, Kääriäinen & Kanste 2011, 139.)

Sisällönanalyysi etenee kolmessa vaiheessa: pelkistäminen, ryhmittely ja abstrahointi (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108). Analysointi aloitettiin käymällä valitut tutkimukset läpi ja etsimällä tutkimuskysymyksiin sopivia ilmaisuja, jättäen kaikki epäolennainen tutkimuksista pois. Koska terveystieto-oppiaineessa opetetaan seksuaaliterveyden lisäksi mm. ensiapua ja liikennekasvatusta, keskityttiin aineistoissa vain seksuaalikasvatukseen. Löydettyt ilmaisut korostettiin tekstistä erivärisillä ylivaikeustuseilla. Tutkimuksista löydettyt ilmaukset pelkistettiin ja taulukoitiin, jossa näkyy tutkimuksen tekijä ja sivunumero, josta ilmaus löytyy. Tutkimukset luettiin useasti läpi, jotta kaikki olennainen tieto saatiin ylös, ja tarkistettiin, että taulukoihin kerätyt sivunumerot täsmäsivät. Pelkistetyt ilmaukset löytyvät liitteestä 2. Taulukossa 3 on esimerkki ilmai-

sun pelkistämisestä.

Taulukko 3. Pelkistetty ilmaisu

Alkuperäisilmaus	Pelkistetty ilmaisu
<p><i>”Yleisesti ottaen oppilaat suhtautuivat terveystietoon varsin myönteisesti.” (Seppänen 2002, 27.)</i></p> <p><i>”Saatua seksuaalikasvatusta kuvattiin hyväksi, ihan ok:si, ihan hyväksi, positiiviseksi asiaksi ja melko hyvin opituksi, hauskaksi, mielenkiintoiseksi ja ihan mukavaksi yhteensä 38 kertaa.” (Kangas 2009, 80.)</i></p>	<p>Myönteinen suhtautuminen</p>

Pelkistetyt ilmaukset kirjoitettiin värillisille papereille ja samankaltaiset asiat ryhmiteltiin omiin alaluokkiin, jotka nimettiin sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Näin aineistoa saadaan tiivistettyä, koska ilmaukset saavat yhteisen käsitteen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110.) Alaluokat abstrahoitettiin vielä yläluokiksi, joista tehtiin lopullinen yhteenveto. Yläluokkia syntyi kaikkiaan kaksi ja ne esitellään tulokset-osiossa. Taulukkoon 4 on laitettu esimerkki tutkimuskysymys 2:n ryhmittelystä.

Koska perhekasvatuksesta ei ole tehty tutkimuksia, vastattiin ensimmäiseen tutkimuskysymykseen vertailemalla vuosien 1985 ja 2004 peruskoulun opetussuunnitelmien sisältöjä keskenään. Toista tutkimuskysymystä varten analysoitiin nuorille suunnattuja seksuaalivalistussivuja käymällä niiden sisältö läpi. Aluksi internetsivuista tarkastettiin niiden ylläpitäjät ja varmistettiin, että kyseessä on varmasti luotettavaa tietoa. Tämän jälkeen sivustojen sisältöä käytiin läpi. Lopuksi vielä varmistettiin, näkykö sivustoilla päivitysmerkintää, jotta voidaan olla varmoja, että sivuja päivitetään säännöllisesti.

Taulukko 4. Esimerkki ryhmittelystä

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka
nuorten tarpeet		
luotettavuus		
teksti		
videot	hyvä sisältö	
asiallisuus		
havainnollistavat		Nuorille suunnatun seksuaalivalistussivun sisältö
pelit, kuvat		
haittaava ja vaurioittava		
pelko	huono sisältö	
aikuissivustot		
porno		

4 TULOKSET

4.1 Perhekasvatuksen ja terveystiedon erot

Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä on tarkoitus selvittää korvaako nykyinen terveystieto perhekasvatuksen. Sekä perhekasvatus että terveystieto ovat sisällöiltään hyvin samankaltaisia oppiaineita. Molempien aineiden tarkoitus on kasvattaa oppilaasta omasta terveydestään kiinnostunut, vastuuntuntoinen ja sosiaalisia tietoja ja taitoja omaava yksilö (Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1985, 220; Perusopetuksen

opetussuunnitelman perusteet 2004, 200). Perhekasvatuksessa perehdyttiin enemmän ohjaamaan oppilaan elämää kotona ja kodin ulkopuolella. Kotitaloutta pidettiin pääsääntöisesti perhekasvatuksena, mikä näkyy sisältöalueissa. Oppiaineessa painotettiin kotitalouteen liittyviä aihealueita ja sopeutumista aikuisuuteen. (Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1985, 220.) Yhdeksännellä vuosiluokalla lastenhoitoon perehtyminen oli selkeästi esillä peruskoulun opetussuunnitelman perusteissa (1985, 223). Vuoteen 2004 mennessä kotitalouden sisältö oli kaventunut merkittävästi. Vaikka edelleen kotitalouden tehtävänä pidettiin yksilön valmentamista aikuisuuteen sekä oman vastuunsa ymmärtämistä, enää ei puhuttu perheestä yhteiskunnan perusyksikkönä tai lastenhoidosta ja kasvattamisesta. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, 252 – 253.)

Seksuaalikasvatus oli yksi osa perhekasvatusta. Vuonna 1985 seksuaalikasvatusta opetettiin biologiassa ja se aloitettiin jo viidennellä luokalla ihmisen rakenteesta ja toiminnasta sekä murrosiän tuomista muutoksista (Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1985, 167). Myös nykyään 5. – 6. vuosiluokan biologian yhtenä tavoitteena mainitaan, että oppilas osaa tunnistaa murrosiän tunnuspiirteet (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, 176). Kuitenkin Laakson tekemässä tutkimuksessa (2008, 35) erään koulun yhdeksäsluokkalaiset toivoivat, että murrosiän tuomia muutoksia käytäisiin läpi seitsemännellä luokalla. Tutkimukseen osallistuneiden poikien mukaan kyseiset asiat käydään läpi yhdeksännen luokan biologian tunneilla. Opetussuunnitelman perusteita tarkasteltaessa yhdeksännen luokan opetukseen kuuluisi ihmisen biologiassa rakenne ja keskeiset elintoiminnot, seksuaalisuus ja lisääntyminen sekä perimän ja ympäristön merkitys (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, 181). Opetussuunnitelmia tarkasteltaessa huomaa, että perhekasvatus ja terveystieto ovat kaksi täysin toisistaan eroavaa oppiainetta. Siinä missä perhekasvatus opetti laajemmin kodinhoitoa, lastenhoitoa, oikeuksia ja etiikkaa, terveystieto opettaa terveyden fyysisenä, psyykkisenä ja sosiaalisena toimintakyknä. Seppäsen tutkimuksessa (2002, 30) oppilaat kertoivat, että terveystiedon pääpaino on päihteiden ja sukupuoliasioiden opetuksessa. Voidaankin sanoa, ettei terveystieto korvaa perhekasvatusta liian suppean aiheisällön vuoksi.

4.2 Nuorille suunnatun seksuaalivalistussivun sisältö

Toisessa tutkimuskysymyksessä pohdittiin antaako media/internet täydennystä terveystiedon opetussuunnitelmaan. Työssäni päädyin tarkastelemaan neljää internetsivus-

toa, joista kolme on tunnetuiden järjestöjen ja yksi nuorten lehden ylläpitämä. Nämä olivat Mannerheimin lastensuojeluliiton www.mll.fi/nuortennetti, Väestöliiton www.vaestoliitto.fi/nuoret, Demi-lehden <http://www.demi.fi/demilat/keho/verkkoterkkarit> sekä Hiv-tukikeskuksen www.justwearit.fi. Yleisesti tiedostetaan internetin sudenkuopat. Myös THL (2013c) on omilla internetsivuillaan käsitellyt tätä ongelma-kohtaa:

”Media ei kuitenkaan välttämättä tue yksilön seksuaaliterveyttä, vaan vaikutus voi olla päinvastainen.”

Koulua pidetään yleisesti tärkeimpänä seksuaaliterveystiedon lähteenä (Kangas 2009, 46). Myös koulussa toimivaa terveydenhoitajaa pidetään luotettavana lähteenä (Kangas 2009, 47; Selin 2009, 38). Internet on helppo, mutta myös haastava väline tiedonhakuun. Nuorista suurimman osan mielestä internetistä onkin helppo löytää tietoa (Selin 2009, 43 - 44), mutta tiedon luotettavuus voi olla kyseenalaista.

Tarkastelemani nuorille osoitetut seksuaalivalistussivut olivat pääsääntöisesti asiantuntijoiden ylläpitämiä. Mannerheimin lastensuojeluliiton (MLL) nuortennettiä kehittävät nuoret itse. Sivusto on tarkoitettu 12 – 18-vuotilaille ja se on nuorisotyön nettisivu. MLL nuorisotyö ylläpitää myös lasten ja nuorten puhelin ja kirjepalvelua. Kuten muukin MLL toiminta, myös Nuortennetti perustuu vapaaehtoistoimintaan. Sitä ylläpitää ryhmä 13 – 19-vuotiaita, jotka toimivat verkkotukioppilaina. He ideoivat, suunnittelevat ja toteuttavat sivuja jatkuvasti. Sisällöltään Nuortennetti on kattava. Siellä kerrotaan murrosiän muutoksista, seksuaalisuudesta, seurustelusta ja ihmissuhteista. Myös muita vaikeita, mutta nuoria koskettavia aiheita on käsitelty laajasti, kuten kiusaamista, mielenterveyttä ja päihteitä. Sivulla on keskustelupalsta, jossa nuoret voivat kysellä mieltä askarruttavia asioita ja hakea vertaistukea. Jos keskustelufoorumissa kysytään samaa asiaa useasti tai esitetään vaikea kysymys, MLL-työntekijä vastaa siihen. Tämä puoltaa sitä, että myös asiantuntijat seuraavat sivustoa. Nuortennetti toimii myös Facebookissa, YouTubessa ja IRC-galleriassa, jossa on mahdollisuus chattailla tiettyinä päivinä ja kellon aikoina. Chat-yhteisössä on mahdollista keskustella reaaliaikaisesti MLL-aikuisen päivystäjän kanssa. Chatissa keskustellaan luottamuksellisesti ja nimettömästi. Päivystäjät järjestävät myös ryhmächatteja erilaisista aiheista, kuten koulukiusaamisesta. YouTubessa on MLL:n tekemiä videoita tärkeistä aiheista, kuten netin käytöstä ja koulukiusaamisesta. Nuortennetissä on erilaisia testejä, joissa nuoret voivat testata oman tietämyksensä murrosiän muutoksista, seurustelusta tai nettikäyt-

täytymisestä. Nuortennetti-sivuilla ei ole päiväys mainintoja, mutta on turvallista olettaa, että sivuja päivitetään säännöllisesti ja tarpeen vaatiessa. (ks. MLL 2013.)

Väestöliiton Nuoret-sivusto eroaa MLL Nuortennetistä sisällöltään paljon. Sivulla ei mainita varsinaista ylläpitäjää, mutta asiantuntijuudesta vastaa mm. Raisa Cacciatore, joka on tunnettu lastenpsykiatri ja toiminut Väestöliiton asiantuntijalääkärinä vuodesta 1998 lähtien (ks. Cacciatore 2013). Hänen asiantuntijuudestaan kertoo paljon myös se, että hänen ja Erja Korteniemi-Poikelan teosta ”Seksuaalisuuden portaat” on käytetty myös MLL Nuortennetti-sivuilla lähteenä. Väestöliiton sivujen sivukartasta pystyy helposti tarkastelemaan sisältöä. Sivut ovat selkeästi tarkoitettu seksuaalikasvatukseen ja kehon muutosten ymmärtämistä tukemaan. Toisin kuin MLL Nuortennetissä, Väestöliiton sivuilla ei paneuduta kiusaamiseen. Sivulla keskitytään perusteellisesti murrosiän tuomiin muutoksiin ja seksuaalisuuteen. Esimerkiksi sivuilla kerrotaan erilaisista ehkäisymenetelmistä sekä sukupuolitaudeista. Työille selitetään mitä tapahtuu gynekologisessa tutkimuksessa ja pojille kerrotaan tyypillisimmistä penisongelmista. Seksistä puhutaan muunakin kuin vain yhdyntänä ja nuoria kehoitetaan kuuntelemaan omaa kehoaan sekä tunteitaan ennen seksielämän aloittamista. Sivulla ohjataan tyttöjä tutkimaan rinnat ja poikia kivekset. Sivuilta löytyy myös linkkejä, joista saa lisätietoja niitä tarvitseville. Kokeiltaessa jotkin linkit eivät kylläkään toimineet. Väestöliiton sivuilla ei ole nuorille suunnattuja videoita, mutta etusivun linkkien kautta pääsee pelaamaan muutamaa peliä. Etusivulla on myös linkit, joista pääsee keskustelemaan asiantuntijan kanssa joko reaaliaikaisesti tai lähettämällä kysymyksen asiantuntijalle. Erillistä keskustelufoorumia ei Väestöliiton sivuilla ole, joten nuoret eivät pääse keskenään vaihtamaan ajatuksia. Sivulla ei ole päiväysmerkintää, mutta tekijänoikeusmerkintä vuodelle 2013 on sivun alareunasta. (ks. Väestöliitto 2013.)

Kolmantena sivustona tutkin Hiv-tukikeskuksen ylläpitämää Just wear it -sivustoa. Sivusto on suunnattu nuorille ja sen tarkoituksena on lisätä nuorten seksuaaliterveystietoa ja tukea nuoren kasvua. Myös Hiv-tukikeskuksen sivuilla käydään läpi murrosikä ja seksuaalisuuden eri muodot, mutta pääpaino on selkeästi turvallisen seksin harrastamisessa. Hiv-tukikeskuksen seksivalistussivut ovat suhteellisen suppeat, eikä siellä ole mahdollisuutta peleihin, videoihin tai keskusteluihin. Hiv-tukikeskus kuitenkin kannustaa nuoria kehittämään itse seksuaalikasvatusta tekemällä erilaisia projekteja seksuaalisuudesta. Ne voivat olla mm. opetusvideoita, pelejä, näytelmiä tai teemapäiviä koulussa, ja Hiv-tukikeskus myöntää näiden toteuttamiseen rahaa. Heiltä myös saa jotain materiaalia maksutta. Sivuston luotettavuutta lisää se, että sivuston tekemiseen

käytetyt lähteet on merkitty. Tähtäkään sivustolta ei löydy päiväysmerkintää, vain tekijänoikeusmerkintä vuodelta 2012. (ks. Hiv-tukikeskus 2012.)

Viimeisenä tarkastelin Demi-lehden internetsivustoa Verkkoterkkarit. Verkkoterkkarit oli hanke vuosina 2008 – 2012, jonka rahoitti Helsingin kaupunginhallituksen innovaatorahasto ja THL (Hiltunen & Tuovinen 2011). Verkkoterkkarit toimivat myös Facebookissa ja IRC-galleriassa. Tämän vuoden alusta lähtien Verkkoterkkarit ovat olleet osa Helsingin sosiaali- ja terveystieteiden toimintaa. Vuonna 2010 Verkkoterkkarit-hankkeelle myönnettiin Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen jakama TERVE-SOS-palkinto ja kunniamaininta innovatiivisuudestaan (Hiltunen & Tuovinen 2011). Demi-lehden Verkkoterkkarit-sivusto on ainoastaan keskustelufoorumi. Siellä nuoret voivat keskustella sekä keskenään että terveydenhoitajien kanssa. Nuoret voivat itse aloittaa keskustelua ja Verkkoterkkarit aloittavat joka kuukausi kaksi uutta keskustelua. Verkkoterkkarit eivät kommentoi kuin itse aloittamiaan keskustelua. Sivujen ulkoasua ja keskusteluiden aiheita selailtaessa tulee pakostikin mieleen, että sivut ovat suunnattu ensisijaisesti tytöille.

MLL:n, Väestöliiton ja Hiv-tukikeskuksen nuorille suunnatuilla seksivalistussivuilla yhteistä on paitsi teoriatieto, mutta myös se, että kaikki sivut ottivat lakisääteiset asiat puheeksi. Sivuilla kerrotaan ihmisen seksuaalioikeuksista ja hyväksikäytöstä, sekä internettiin ja mediaan liittyvistä kompastuskivistä. Nuoria kehoitetaan suhtautumaan internetistä saatuun tietoon kriittisesti, sekä kuinka tulee toimia, jos internetin välityksellä tapahtuu kiusaamista tai seksuaalista häirintää.

Nuoret ovat erittäin tietoisia kuinka paljon seksuaalitietoutta saa median ja internetin välityksellä, osittain lähes huomaamatta (Kolari 2007, 43 – 44). Nykyajan nuoret ovat tottuneita internetin käyttäjiä ja osaavat löytää sieltä kaipaamaansa tietoa (Kolari 2007, 44; Selin 2009, 41). Heillä on käsitys haitallisesta ja vaurioittavasta materiaalista, ja jotkut ovat tahattomasti eksyneet tai tarkoituksella käyneet aikuisviihdesivustolle (Kolari 2007, 47; Selin 2009, 46). Jotkut nuoret pitävät aikuisille suunnattuja sivustoja pelottavina ja inhottavina, mutta myös kiinnostavina ja jännittävinä (Selin 2009, 48). Nuorten mielestä hyvä seksuaalitietoutta sisältävä sivusto koostuu teoriatiedosta, peleistä ja kuvista sekä videoista. Sisältö pitäisi rakentaa nuorten tarpeisiin sopivaksi ja niiden tulisi olla käyttäjäturvalliset. Sisällöltään hyvä seksivalistussivu on havainnollistava ja asiallinen. (Selin 2009, 49 – 50.)

Tunnettujen järjestöjen seksivalistussivut ovat hyvä tuki koulun antamalle seksuaalikasvatukselle. Niille nuori voi aina palata tarpeen vaatiessa ja niistä löytyy myös oh-

jeita lisätiedon hankintaan. Sivut ovat monipuoliset, ja nuori pääsee niissä harjoittamaan tietoaan sekä keskustelemaan itseään askarruttavista aiheista. Nuoret toivovatkin, että opettaja käyttäisi sivuja opetukseen liittyvien asioiden näyttämiseen tai esittelisi hyviä seksivalistussivuja, joista nuoret voisivat itse hakea tietoa (Selin 2009, 51 – 52). Opetushallitus ylläpitää opettajien verkkosivuja, josta löytyy verkkopimateriaaleja terveystiedon opetuksen tueksi (Opetushallitus 2013).

4.3 Seksuaalikasvatus oppiaineena

Kolmannessa tutkimuskysymyksessä tarkasteltiin nuorten kokemuksia seksuaalikasvatuksesta. Koulu nähdään yhtenä tärkeimmistä seksuaalikasvatuksen lähteistä (Kangas 2009, 46). Suurin osa nuorista suhtautuu koulussa opetettuun terveystietoon ja seksuaalikasvatukseen myönteisesti. Oppiainetta pidetään tulevaisuutta ajatellen tärkeänä ja mielenkiintoisena. (Seppänen 2002, 27; Kangas 2009, 80; Kannas, Peltonen & Aira 2009, 37, 53.) Jotkut nuoret kokivat saadun seksuaalikasvatuksen vanhanaikaisena ja sävyltään negatiivisena (Kangas 2009, 80; Laakso 2008, 43). Oppiaineeseen suhtautumisessa on sukupuolisia eroja. Tytöt kokevat terveystiedon mieluisammaksi kuin pojat (Seppänen 2002, 27; Kannas ym. 2009, 37). Pieni ryhmä nuorista ilmoitti terveystiedon ja seksuaalikasvatuksen epämieluisaksi, tylsäksi tai vanhanaikaiseksi (Kangas 2009, 80; Kannas ym. 2009, 37). Koulumenestyksellä on havaittu olevan merkitystä oppiaineen mielisuuteen (Kannas ym. 2009, 38).

Useasta tutkimuksesta kävi ilmi oppilaiden toive seksuaalikasvatuksen oikeasta ajankohdasta. Esimerkiksi ehkäisystä pitäisi puhua seitsemännellä luokalla, koska nuoret aloittavat seksielämän aikaisemmin kuin ennen. Murrosiän läpi käyminen olisi hyvä aloittaa jo ennen murrosikää. Silloin nuoret saattaisivat olla myös vastaanottavaisempia. Aikaisen aloittamisen lisäksi toivottiin, että opetukseen käytettäisiin tarpeeksi aikaa, eikä aiheita käytäisi läpi kiiruhtaen. (Seppänen 2002, 35; Laakso 2008, 34; Järvinen 2007, 46; Kolari 2007, 51; Kangas 2009, 82 – 83.) Nuoret muutenkin kokivat, että seitsemännellä luokalla tulisi käydä perusasiat läpi, joita sitten syvennetään kahdeksannella ja yhdeksännellä luokalla (Järvinen 2007, 46; Seppänen 2002, 35). Seksuaalikasvatuksen tulisi näin ollen kestää koko yläasteen ajan (Järvinen 2007, 57; Seppänen 2002, 36).

Terveystiedon sisällöstä mieluisimpina pidettiin terveyteen ja liikuntaan, seksuaalisuuteen ja ihmissuhteisiin sekä päihteisiin liittyviä aiheita (Seppänen 2002, 31 – 32; Kannas ym. 2009, 40). Seksuaalikasvatuksen yhtenä tärkeimpänä aiheena pidetään ehkä-

syä ja siihen yleensä liitetään myös sukupuolitaudit (Järvinen 2007, 48; Kangas 2009, 71). Näistä aiheista haluttiin monipuolisesti tietoa, kuten milloin ja miten ehkäisyä käytetään, kuinka sukupuolitaudit oireilevat ja tarttuu sekä miten niitä hoidetaan (Järvinen 2007, 49; Laakso 2008, 36). Alkuperäistutkimuksissa nuoret nostivat esiin myös muita erittäin tärkeitä aiheita. Seksuaalisuuden määrittelemisen ja erottamisen seksistä oli nuorten mielestä pohja muiden seksuaalisuuteen liittyvien asioiden ymmärtämiseen (Järvinen 2007, 47). Toivottiin myös keskustelua tunteista ja niiden merkityksessä seurustelussa ja seksin harrastamisessa (Kangas 2009, 72, 74; Laakso 2008, 37; Järvinen 2007, 50). Nuorten mielestä vastuusta, arvoista, omista oikeuksista ja päätösvallasta on opetuksessa keskusteltu liian vähän. Onkin erittäin tärkeää opetuksessa keskittyä myös näihin aiheisiin, jotta saadaan vahvistettua tervettä seksikäyttäytymistä. (Järvinen 2007, 48; Kangas 2009, 74.) Tänä päivänä nuoriin kohdistuu paljon ulkopuolisia paineita mm. median kautta, joten yksilöllisyys on asia, joka tulisi nostaa esiin seksuaalikasvatuksessa. Kuten murrosiän muutokset, myös erilaiset seksuaaliset suuntautumiset ja niiden normaalius olisi hyvä käsitellä tunneilla (Kangas 2009, 74; Järvinen 2007, 47; Seppänen 2002, 34.) Nuoret myös ajattelevat tulevaisuutta, joten he toivoivat yhdeksännelle luokalle opetettavaksi myös perheen perustamisesta, rakkaudesta, seksistä, yhdynnästä ja hedelmällisyyteen liittyvistä ongelmista (Järvinen 2007, 51).

Pääsääntöisesti seksuaalikasvatuksen opetustyyli on ollut opettajajohtoista, jossa opettaja luennoi käyttäen kalvoa apunaan (Seppänen 2002, 36). Sitä on yleisesti ottaen pidetty huonona opetusmenetelmänä (Seppänen 2002, 38; Kannas ym. 2009, 65). Nuorten toivotuin opetusmenetelmä on keskustelu. Sen ei tarvitse tapahtua koko luokan kesken, vaan pienemmissä sekaryhmissä tai tyttö- ja poikaryhmissä. Nuoret kokivat, että toistensa kanssa keskustellessa asiat jäävät paremmin mieleen ja harhakäsitykset esim. vastakkaisesta sukupuolesta karsiutuisivat. Keskustelun tulisi olla opettajan vetämää, mutta kuitenkin rentoa ja asioista puhuttaisiin rehellisesti. Keskustelun lisäksi nuoret toivoivat käytettävän monipuolisesti opetusmenetelmiä. Ryhmätyöt ja esitelmät koettiin hyväksi, koska niillä saataisiin vahvistettua ryhmähenkeä. Myös videoiden katselun, vierailijoiden ja opintokäyntien koettiin tukevan monipuolista oppimista. Myös teemapäivien pitämistä toivottiin, mutta niiden tekemiseen tulisi varata tarpeeksi aikaa. Perinteisimmistä opetusmenetelmistä pidettiin, mutta niitä ei tulisi käyttää koko ajan. Opetusmateriaalista videot ja lehtiset olivat suosituimmat. Toivottiin kuitenkin, että videoita uusittaisiin useammin, eikä niissä saisi olla nuorta järkyttäviä kuvia. Nimettömien kysymyslappujen tekeminen oli koettu erittäin hyväksi tavaksi oppia

uusiasioita ja internetiä toivottiin käytettäväksi useammin. (Seppänen 2002, 38, 41; Järvinen 2007, 53 - 55; Laakso 2008, 42 - 43; Kannas ym. 2009, 60.)

Opettajaan liittyvä yleisin toive oli nuori ikä. Koettiin, etteivät vanhemmat opettajat välttämättä osanneet keskustella nuorten kanssa asioista heidän tarpeidensa mukaan. Seuraavaksi opettajalta haluttiin asiantuntijuutta ja luotettavuutta. Jotta arkaluontoisista asioista uskalletaan suoraan puhua, täytyy opettajan ja oppilaan välillä olla yhteinen luottamus. Hyvän opettajan piirteitä ovat mm. oikea asenne seksuaalikasvatukseen ja nuoriin, huumorintajuinen, innostunut, asiantuntija ja kannustava. Nuoret toivoivat opettajaksi esimerkiksi alan työntekijöitä tai opiskelijoita. Myös oman koulun terveydenhoitaja koettiin hyväksi seksuaalikasvatuksen opettajaksi. Opettajan omilla vakaumuksillaan ei saisi olla vaikutusta seksuaalikasvatuksen sisältöön. Esimerkiksi Kankaan tutkimuksessa kävi ilmi, että ehkäisyä ei oltu seksuaalikasvatuksen tunneilla käsitelty opettajan uskonnollisen suuntautumisen vuoksi. Jotkut oppilaat olivat tästä erittäin pettyneitä ja tunsivat kokeneensa suurta vääryyttä asiasta. (Laakso 2008, 45; Kannas 2009, 70; Kangas 2009, 71.)

4.4 Yhteenveto tuloksista

Perhekasvatusta ja terveystietoa ei voida arvioida keskenään. Molemmissa opetetaan samantyyppisiä aiheita, mutta terveystieto on vain osa perhekasvatuksen sisältöä. Perhekasvatus oli erittäin laaja, kaikkia oppiaineita sisältävä kokonaisuus, jossa pääpaino oli kotitalouden ja perheen hoitamisessa. Terveystieto on oma oppiaineensa, jossa perehdytään enemmän ihmisen terveyteen ja terveellisiin elämäntapoihin.

Internetistä löytyy paljon seksuaaliterveyttä koskevaa tietoa. Nuorille suunnatut seksivalistussivut ovat hyvinkin kattavia, ja niissä nuori pääsee sekä keskustelemaan asiantuntijan tai toisen nuoren kanssa että testaamaan omia tietojaan seksuaaliterveydestä. Kaikilla tutkimillani internetsivuilla tuodaan esille ihmisen oikeus omaan kehoonsa ja päätöksiinsä. Nuoria myös autetaan vaikeiden tilanteiden tunnistamisessa ja siitä selviämässä. Luotettavia internetsivuja voi käyttää terveystiedon opetuksessa joko teorian tukena tai sivuja voi esitellä nuorille luotettavina tiedonhakulähteinä. Moni nuori haluaisikin, että opettaja näyttäisi heille internetistä sivustoja, joissa he voisivat itse harjoittaa tiedonhakua. Myös opetushallituksen internetsivuilta löytyy opettajille tarkoitettua verkkomateriaalia opetuksen tueksi.

Nuorten kokevat seksuaalikasvatuksen myönteisenä ja tärkeänä oppiaineena, jossa pääpaino on ehkäisyssä ja sukupuolitaudeissa. Kuitenkin osa nuorista sanoi seksuaali-

kasvatuksen olevan vanhanaikaista ja negatiivista. Tätä puoltaa myös nuorten toive opetusmateriaalin uusimisesta useammin. Seksuaalikasvatuksen toivottiin alkavan tarpeeksi ajoissa, mielellään jo ala-asteella murrosiästä, ja sen opettamiseen tulisi käyttää riittävästi aikaa. Perusasiat käytäisiin seitsemännellä luokalla ja niitä syvennettäisiin koko yläasteen aikana. Ehkäisyä ja sukupuolitauteja tulisi käydä läpi monipuolisemmin ja opetukseen tulisi lisätä puhetta tunteista, arvoista, oikeuksista ja vastuusta. Nuorten mielestä myös seksuaalisuuden määrittäminen helpottaisi ymmärtämään muita siihen liittyviä asioita. Yksilöllisyyden merkityksen korostaminen auttaisi nuoria oman kehon ja tunteidensa ymmärtämisessä. Nuoria askarruttaa myös tulevaisuus, ja he toivoivat yhdeksännelle luokalle opetettavaksi perheen perustamisesta ja hedelmällisyyteen liittyvistä ongelmista. Yleisesti käytetään hyvin opettajajohtoista opetusmenetelmää. Sen on kuitenkin todettu olevan huono ja oppilaita väsyttävä tyyli. Nuoret toivoivat mahdollisimman monipuolista opettamistyyliä, jossa käytetään luentoja, keskustelua, ryhmätöitä ja opetusmateriaaleja monipuolisesti. Yleisin toive opettajasta oli hänen nuori ikänsä. Opettajan haluttiin myös olevan asiantuntija, luotettava, asiasta kiinnostunut ja oppilaita kunnioittava.

5 POHDINTA

5.1 Tutkimuksen luotettavuus

Kirjallisuuskatsauksen luotettavuus perustuu paljolti alkuperäisaineiston laadun arviointiin (Johansson ym. 2007, 101). Opinnäytetyössä käytettiin aineistona vain luotettavia pro gradu tutkimuksia, peruskoulun opetussuunnitelmien perusteita sekä tunteiden, yleisesti luotettujen, järjestöjen internetsivustoja. Aineistoa haettiin kattavista ja tunnetuista tietokannoista sekä hoitoalan tieteellisestä julkaisusta. Aineistoa kerätessä varmistettiin, että niistä saadaan vastauksia tutkimuskysymyksiin ja, että ne soveltuvat sisäänottokriteereihin. Pro gradu -tutkimuksista käytiin läpi tutkimuksen vaiheet sekä tekijän oma kokemus tutkimuksen luotettavuudesta. Näin pyrittiin pitämään alkuperäistutkimukset laadukkaina ja luotettavina. Tässä opinnäytetyössä luotettavuutta lisää tutkimuksen työvaiheiden raportointi (Johansson ym. 2007, 6). Tutkimuksessa tehdyt valinnat on perusteltu, esimerkiksi alkuperäisaineiston sisäänotto- ja poissulkukriteereissä. Analyysivaiheessa huomasin, että yksi tutkimus oli tehty 5-luokkalaisille varhaisnuorille, eikä sinällään kuulunut asetettujen kriteereiden sisään. Tutkimuksen tulokset kuitenkin yhtenivät muiden kanssa, joten se päätettiin pitää mukana analyysissä. Virheelliset sivumerkinnot haluttiin poissulkea, joten tutkimukset luettiin useasti

läpi ja sivunumeroinnit tarkastettiin. Jotta opinnäytetyöstä saatiin helppolukuinen ja ymmärrettävä, luetutettiin työ kahdella ulkopuolisella aikuisella. Heitä pyydettiin kirjaamaan ylös epäselvät kohdat ja käsitteet, jotka sen jälkeen tarkastettiin ja muutettiin. Kirjallisuuskatsauksessa olisi suotavaa käyttää kahta tutkijaa (Johansson ym. 2007, 6), joten yksin toimiminen heikentää tämän opinnäytetyön luotettavuutta. Luotettavuutta heikentää myös tekijän kokemattomuus tutkijana sekä kiireinen aikataulu.

5.2 Johtopäätökset ja hyödynnettävyys

Ihminen kehittyy koko elämänsä ajan. Seksuaalisuus, tunteet ja kehonmuutokset ovat tärkeä osa tätä kehitystä ja jokaisella on oikeus saada niistä tietoa. Nuoret pitävät koulua erittäin tärkeänä seksuaaliterveystiedon lähteenä, joillekin se saattaa olla ainoa seksuaaliterveystiedon lähde. Eri vuosilla tehdyissä tutkimuksissa nuorilla on edelleen samat toiveet seksuaalikasvatuksen suhteen. Eikö seksuaaliopetus ole lainkaan muuttunut viimeisen kymmenen vuoden aikana? Nuoret esimerkiksi toivoivat enemmän tunteiden, oikeuksien ja vastuun käsittelemistä. Eikö näitä aiheita pidetä tärkeinä terveellisen seksuaalikäyttäytymisen edistämiseksi? Jos seksuaalikasvatuksen onnistumista arvioidaan seksuaaliterveystietokilpailun perusteella, ovat nuorten seksuaalitiedot parantuneet vuodesta 2000 vuoteen 2006 (Kontula & Meriläinen 2007, 62). Parhaimmat tiedot nuorilla olivat itsetyydytyksestä, ehkäisystä ja raskaudesta. Huonoiten tiedettiin seksuaalisesta kanssakäymisestä ja sukupuoli-vaivasta. (Kontula & Meriläinen 2007, 64.) Tänä päivänä sosiaalinen media tarjoaa nuorille vääristettyä käsitystä kehosta ja käyttäytymisestä, jota voitaisiin korjata opettamalla nuorille yksilöllisyyden ja erilaisuuden merkitys. Myös seksuaalinen hyväksikäyttö on helppoa internetin välityksellä. Nuorille täytyy opettaa heidän seksuaalioikeudet ja mitä tehdä pelottavassa tilanteessa. Mannerheimin lastensuojeluliitolla (MLL) on toiminut auttava puhelin jo vuodesta 1980 lähtien. Vuonna 2002 MLL perusti lasten ja nuorten netin kirjepalvelun, jonne voi mihin vuorokauden aikaan tahansa lähettää luottamuksellisen kirjeen. Kirjeeseen vastataan viimeistään kahden viikon kuluessa, mutta noin kolmessa päivässä. MLL pitää kirjaa heille tulleista puheluista ja kysymyksistä. Suurin osa vuoden 2012 nuorten esiin nostamista keskustelunaiheista liittyi seksuaalisuuteen ja seksiin. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2013.) Tästä voidaankin päätellä, että nuorilla on tarve saada oikeaa ja luotettavaa tietoa seksuaalisuudesta.

Osa nuorista piti seksuaalikasvatusta negatiivissävytteisenä. Kuvitellaanko, että pelottelemalla nuorista kasvaa vastuuntuntoisia ja omaan terveyteen kiinnostuneita aikuis-

sia? Kuten Pekkola ym. (2011, 23) huomasivat tutkimuksessaan, nuorille ei seksuaalisuudesta puhuta parisuhteen voimavarana. Ainoastaan keskitytään raskauden ja sukupuolitautilien ehkäisyyn. Jos seksistä ja seksuaalisuudesta puhuttaisiin myös voimavarana, saisivat nuoret positiivisemmän näkökulman parisuhteeseen ja perheen perustamiseen. Tuloksista myös ilmeni, kuinka nuoret toivoivat keskustelua perheen perustamisesta ja hedelmällisyyteen liittyvistä ongelmista. Voitaisiinko tästä päätellä, että nykyäänkin olisi perhekasvatukselle kysyntää. Ehkä niiden asioiden opettamisella saataisiin Suomessa syntyvyys uudelleen kasvuun ja ensisynnyttäjien ikä laskemaan.

Jatkotutkimuksena voisi tutkia, kuinka seksuaalikasvatusta koulussa opetetaan. Onko se pelkästään ehkäisyn ja sukupuolitautilien läpikäymistä vai perehdytäänkö nuorten toivomiin aiheisiin monipuolisesti? Jatkotutkimuksena voisi myös tehdä nuorille monipuoliset internetsivut tai muuta opetusmateriaalia seksuaalikasvatuksen tueksi. Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää esimerkiksi seksuaalikasvatuksen suunnittelussa. Sairaanhoidajana tuloksia voi hyödyntää kaikki nuorten kanssa työskentelevät, koska nuorten parissa seksuaalikasvatus on aina esillä. Sairaanhoidajan vastaanotolle saattaa tulla nuori sukupuolitaudin tai odottamattoman raskauden vuoksi. On tärkeää, että sairaanhoitaja pystyy nuoren kanssa asioista keskustelemaan ja tukemaan mullistavissa elämäntilanteissa. Tuloksia voi myös hyödyntää naistentautien poliklinikalla ohjatessa nuoria terveelliseen seksuaalisuuteen.

LÄHTEET

- Aho, K. 1995. Koulun perhekasvatus. Teoksessa: Perhekasvatusseminaari: perheen vuoden päätösseminaari. Perheen vuoden julkaisuja 1995:8. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, s. 11 – 13.
- Cacciatore, R. 2013. Omat kotisivut. Saatavissa: <http://www.raisacacciatore.fi/3> [viitattu 2.11.2013].
- Demi-lehti. 2013. Verkkoterkkarit internetisivut. Saatavissa: <http://www.demi.fi/demilat/keho/verkkoterkkarit> [viitattu 2.11.2013].
- Eskola, K. & Hytönen, E. 2008. Nainen hoitotyön asiakkaana. 3. painos. Helsinki: WSOY
- Hiltunen, T. & Tuovinen, P. 2011. Verkkoterkkarit nuorten apuna haastavissa elämäntilanteissa. PowerPoint-esitys 21.9.2011. Helsinki: Terveyskeskus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. - 16. painos. Hämeenlinna: Kirjayhtymä Oy.
- Huttunen, J. 2012. Mitä terveys on? Lääkärikirja Duodecim 15.8.2012. Saatavissa: http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00903 [viitattu 1.10.2013].
- HIV-tukikeskus. 2012. Just wear it-internetsivut. Saatavissa: <http://justwearit.fi/> [viitattu 2.11.2013].
- Johansson, K., Axelin, A., Stolt, M. & Ääri R. (toim.) 2007. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen. Turun yliopisto.
- Järvinen, S. 2007. Seksuaaliopetus yläkoulussa: mitä, milloin ja miten. Lukion 2. ja 3. luokan oppilaiden ajatuksia seksuaalisuudesta ja sen opetuksesta yläkoulussa. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- Kangas, H. 2009. ”Jokaisella nuorella täytyy olla oikeus ja mahdollisuus sitä saada niin paljon kuin tarvitsee”. Seksuaalikasvatus nuorten kokemana. Pro gradu -tutkielma. Lapin yliopisto.

- Kannas, L., Peltonen, H. & Aira, T. 2009. Kokemuksia ja näkemyksiä terveystiedon opetuksesta yläkouluissa. Terveystiedon kehittämistutkimus osa I. Jyväskylän yliopisto. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Kolari, T. 2007. Nuorten kokemuksia kouluterveydenhoitajan toteuttamasta seksuaalikasvatuksesta. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- Kontula, O. & Meriläinen, H. 2007. Koulun seksuaalikasvatus 2000-luvun Suomessa. Katsauksia/Väestöntutkimuslaitos E 26/2007. Helsinki: Väestöliitto.
- Kyngäs, H., Elo, S., Pölkki, T., Kääriäinen, M. & Kanste, O. 2011. Sisällönanalyysi suomalaisessa hoitotieteellisessä tutkimuksessa. Hoitotiede-lehti 2/2011, s. 138 – 148.
- Laakso, S. 2008. 9.-luokkalaisten nuorten toiveita ja ehdotuksia koulun seksuaaliope-
tuksesta. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2013. Nuortennetti-internetsivut. Saatavissa:
<http://www.mll.fi/nuortennetti/> [viitattu 2.11.2013].
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2013. Lasten ja nuorten puhelimen ja netin vuosira-
portti 2012. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto. Saatavissa: [http://mll-fi-
bin.directo.fi/@Bin/e654004a514fedc9e6e12a94e3df92f9/1383992742/application/pdf/17039228/MLL%20LNPN%20raportti%202012.pdf](http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/e654004a514fedc9e6e12a94e3df92f9/1383992742/application/pdf/17039228/MLL%20LNPN%20raportti%202012.pdf) [viitattu 9.11.2013].
- Opetushallitus. 2013. Edu.fi-internetsivut. Päivitetty 19.06.2013. Saatavissa:
http://www.edu.fi/verkko_oppimateriaalit [viitattu 2.11.2013].
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2001. Terveystieto vahvistettiin omaksi oppiaineeksi.
Tiedote 31.5.2001. Saatavissa: <http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2001/5/> [viitattu 29.8.2013].
- Pekkola, J., Engelhardt, S., Hänninen, J., Lehtonen, O. & Ojala, P. 2011. 2,6 Kestävä kansakunta. Elinvoimainen 200-vuotias Suomi. Kymenlaakson ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja B. Nro 69. Kotka: Kymenlaakson ammattikorkeakoulu.
- Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1985. 2. korjatun painoksen lisäpainos. Helsinki: Kouluhallitus.
- Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1994. 3. korjattu painos. Helsinki: Opetus-
hallitus.
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. Vammala: Opetushallitus.

Perhekasvatusta tehostamaan: esitelmiä nuorisolle sukupuolikysymyksestä. 1949. Helsinki.

Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisuja.

Selin, H. 2009. Internet varhaisnuorten seksuaaliterveystiedon lähteenä. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Seppänen, M. 2002. Oppilaat terveystiedon tulkitsijoina. 9-luokkalaisten oppilaiden ajatuksia terveystiedosta oppiaineena. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2007. Seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistäminen. Toimintaohjelma 2007 – 2011. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2007:17. Helsinki.

Stakes. 2002. Kouluterveydenhuolto 2002. Opas kouluterveydenhuollolle, peruskouluille ja kunnille. Oppaita 51. Helsinki. Saatavissa:

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104361/Oppaita51_2002.pdf?sequence=1 [viitattu 7.10.2013].

Terveydenhuoltolaki 30.12.2010/1326.

THL. 2010. Maailman terveysjärjestön (WHO) Euroopan aluetoimisto ja BZgA. Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa. Helsinki. Saatavissa: <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/039844e2-c540-4e81-834e-6f11e0218246> [viitattu 30.9.2013].

THL. 2013a. Raskaudenkeskeytykset 2012. Tilastoraportti 18/2013. Saatavissa:

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110210/Tr18_13.pdf?sequence=1 [viitattu 1.10.2013].

THL. 2013b. Tartuntatautirekisterin tilastotietokanta. Saatavissa:

<http://www3.thl.fi/stat/> [viitattu 1.10.2013].

THL. 2013c. Seksuaalikasvatus. Saatavissa:

http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/aiheet/tietopakettit/amis/seksuaaliterveys/seksuaalikasvatus [viitattu 2.11.2013].

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 6. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Väestöliitto. 2013. Nuoret-internetsivut. Saatavissa: <https://vaestoliitto-fi.directo.fi/nuoret/> [viitattu 2.11.2013].

Yleinen suomalainen asiasanasto. 2013. Saatavissa:

<http://onki.fi/fi/browser/overview/ysa> [viitattu 7.11.2013].

Tutkimuksen tekijä, nimi, vuosi	Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite	Tutkimusmenetelmä	Tutkimusalue/otos	Tulokset/pohdinta
Minna Seppänen: Oppilaat terveystiedon tulkitsijoina. 9-luokkalaisten oppilaiden ajatuksia terveystiedosta oppiaineena. 2002. Pro gradu. Jyväskylän yliopisto.	Tarkoituksena selvittää 9-luokkalaisten ajatuksia ja mielipiteitä terveystiedosta. Keskeiset tutkimusaiheet: opetusmenetelmät, sisältö, oppiaine yleensä ja koettu hyöty.	Tutkimusmenetelmänä käytettiin teemahaastattelua, joka toteutettiin ryhmä- ja yksilöhaastatteluina.	Tutkimukseen osallistui 28 oppilasta, 17 tyttöä ja 11 poikaa itäsuomalaisesta koulusta.	Oppiaineeseen suhtauduttiin myönteisesti ja se koettiin tärkeäksi ja hyödylliseksi aineeksi. Oppilaiden mielestä aiheisällöt pitäisi jakaa eri vuosiluokille ja 8. - 9. vuosiluokilla näihin aiheisiin syvennyttäisiin. Parhaimmat opetusmenetelmät olivat keskustelu, ryhmätyöt ja käytännön harjoittelu. Vain yksi ryhmä piti parhaimpana opetusmenetelmänä opettajan esitystä ja kalvoilta kirjoittamista. Myös internet, tietokoneohjelmat, pelit ja videot koettiin hyvinä opetusmenetelminä.

Tutkimuksen tekijä, nimi, vuosi	Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite	Tutkimusmenetelmä	Tutkimusalue/otos	Tulokset/pohdinta
Sari Järvinen: Seksuaaliopetus yläkoulussa: mitä, milloin ja miten. Lukion 2. ja 3. luokan oppilaiden ajatuksia seksuaalisuudesta ja sen opetuksesta yläkoulussa. 2007. Pro gradu. Jyväskylän yliopisto.	Tarkoituksena selvittää mitä lukion 2. ja 3. luokan mielestä käsite seksuaalisuus tarkoittaa, sekä selvittää mitä ja miten yläkoulussa tulisi opettaa seksuaalisuudesta.	Tutkimus suoritettiin kyselytutkimuksena.	Tutkimukseen osallistui 57 lukion 2. ja 3. luokan oppilasta.	Seksuaalisuutta pidettiin osana ihmisen kokonaisuutta ja minäkuvaa. Opetuksesta tulisi tehdä koko yläkoulun kestävä jatkumo ja asioiden käsittely pitäisi aloittaa jo murrosiässä. Aiheisiin syvennyttäisiin oppilaiden kehittyessä. Hyvinä opetusmenetelminä pidettiin keskusteluita, eläviä esimerkkejä elämästä ja opintokäyntejä. Seksuaalikasvatusta pitäisi myös opettaa terveystiedon lisäksi yhteistyönä muiden oppiaineiden kanssa.

Tutkimuksen tekijä, nimi, vuosi	Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite	Tutkimusmenetelmä	Tutkimusalue/otos	Tulokset/pohdinta
<p>Tuula Kolari: Nuorten kokemuksia kouluterveydenhoitajan toteuttamasta seksuaalikasvatuksesta. 2007. Tampereen yliopisto.</p>	<p>Tutkimuksen tarkoituksena kuvata nuorten kokemuksia ja kehittämisideoita kouluterveydenhoitajan antamasta seksuaalikasvatuksesta.</p>	<p>Tutkimusmenetelmänä käytettiin laadullista aineistonkeruuta esseekirjoitelmin ja haastatteluin.</p>	<p>Tutkimukseen osallistui 40 18 vuotta täyttänyttä nuorta.</p>	<p>Kouluterveydenhoitajaa pidettiin hyvänä ja luotettavana seksuaalikasvatuksen toteuttajana. Kouluterveydenhoitajan tuli osata seksuaalikasvatustiedot. Tärkeänä pidettiin, että terveydenhoitaja otti seksuaalisuuteen liittyviä asioita puheeksi terveystarkastusten yhteydessä. Avoimuutta ja luotettavuutta pidettiin onnistuneen seksuaalikasvatuksen edistäjänä. Haittaavia ominaisuuksia oli terveydenhoitajan estyneisyys ja alentuva suhtautuminen. Nuoret toivoivat, että kouluterveydenhoitajan seksuaaliopetusta kehitettäisiin toiminnalliseen suuntaan. Seksuaaliopetus tulisi olla konkreettista ja itsenäiseen tiedonhakuun kannustavaa, sekä nuoret tulisi ottaa mukaan opetuksen suunnitteluun. Seksuaalikasvatuksen tulisi olla turvallista ja luottamuksellista, kaikilla vuosiluokilla annettavaa toistuvaa opetusta.</p>

Tutkimuksen tekijä, nimi, vuosi	Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite	Tutkimusmenetelmä	Tutkimusalue/otos	Tulokset/pohdinta
Hennariikka Kangas: ”Jokaisella nuorella täytyy olla oikeus ja mahdollisuus sitä saada niin paljon kuin tarvitsee”. Seksuaalikasvatus nuorten kokemana. 2009. Lapin yliopisto.	Tarkoituksena kuvata 9. luokkalaisten kokemaa seksuaalikasvatusta. Tavoitteena tulkita seksuaalikasvatuksen herättämiä tunteita ja suhtautumista seksuaalikasvatukseen.	Tutkimus toteutettiin laadullisena kyselytutkimuksena.	Tutkimukseen osallistui 104 peruskoulun yhdeksäsluokkalaista.	Seksuaalikasvatukseen suhtauduttiin myönteisesti ja sitä pidettiin tärkeänä ja tarpeellisena oppiaineena. Koulun lisäksi seksuaalikasvatustilanteita olivat nuorten lehdet, media ja perhe. Nuorten mielestä seksuaalikasvatus oli toteutettu hyvin, mutta he toivoivat sen olevan monipuolisempaa. Aihealueissa keskityttiin lähinnä sukupuolitauteihin ja ehkäisyyn. Tyttöjen ja poikien erot näkyivät tyttöjen monipuolisemmissa vastauksissa. Tytöt myös kertoivat saaneensa seksuaalikasvatusta useammasta eri lähteestä. Pojat kokivat tyttöjä useammin seksuaalikasvatuksen olleen vaihtelevaa.

Tutkimuksen tekijä, nimi, vuosi	Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite	Tutkimusmenetelmä	Tutkimusalue/otos	Tulokset/pohdinta
Lasse Kannas, Heidi Peltonen ja Tuula Aira: Kokemuksia ja näkemyksiä terveystiedon opetuksesta yläkouluissa. Terveystiedon kehittämistutkimus osa I. 2009. Jyväskylän yliopisto.	Tarkoituksena selvittää 9-luokkalaisten oppilaiden ja terveystietoa opettavien opettajien näkemyksiä ja kokemuksia terveystiedon opetuksesta. Tavoitteena kehittää terveystiedon opetusta.	Oppilastutkimus toteutettiin määrällisestä luokkakyselystä sekä laadullisista ryhmähaastatteluista. Opettajatutkimus toteutettiin internetkyselynä.	Kyselytutkimukseen osallistui 1414 ja ryhmähaastatteluihin 32 9. vuosiluokan oppilasta. Opettajatutkimukseen osallistui 388 yläkoulun opettajaa 301 koulusta.	Yleisesti oppiaineeseen suhtauduttiin myönteisesti. Tytöt pitivät oppiainetta mieluisempana, tärkeämpänä ja sisällöltään kiinnostavampana kuin pojat. Opetuksessa parasta oli keskustelu opettajan ja oppilaiden kanssa. Hyvän opettajan ominaisuuksiin kuului aiheen hallinta, pedagogiset taidot, oppilaan kohtaaminen sekä persoona ja olemus. Suurin osa opettajista suhtautui oppiaineeseen myönteisesti. Kritiikkiä saivat oppituntien vähyyks, opetusluokan puuttuminen ja oppilaan arvioinnin haasteellisuus.

Tutkimuksen tekijä, nimi, vuosi	Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite	Tutkimusmenetelmä	Tutkimusalue/otos	Tulokset/pohdinta
Sari Laakso: 9.-luokkalaisten nuorten toiveita ja ehdotuksia koulun seksuaaliopetuksesta. 2008. Pro gradu. Jyväskylän yliopisto.	Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää mitä toiveita ja ehdotuksia nuorilla on seksuaaliopetuksen sisältöihin, opetusmenetelmään ja opettajaan liittyen. Tavoitteena tuoda esiin nuorten mielipiteet sisältöjä ja opetusmenetelmiä pohtiville opettajille.	Tutkimuksessa käytettiin laadullista tutkimusmenetelmää ja aineisto kerättiin ryhmähaastatteluin.	Tutkimukseen osallistui kaksi tyttö- ja yksi poikaryhmä.	Nuoret toivoivat, että opetus ajoittuisi koko yläasteen ajalle. Opetuksen tulisi olla selkeää, perusteellista ja aiheita syvennettäisiin luokkien mukaan. Tärkeimmät aihealueet olivat murrosikä, ehkäisy, sukupuolitaudit ja tunteet. Opetus tulisi toteuttaa nuorten tarpeiden mukaan. Opetusmenetelmiä tulisi käyttää monipuolisesti ja materiaalin toivottiin olevan nykyaikaista. Opettajalta toivottiin avoimuutta, asiantuntijuutta, kuuntelijan taitoa ja tuntemusta nuorten maailmasta. Vierailijoita, asiantuntijoita ja terveystietoon perehtyneet opettajat nähtiin parhaimpina seksuaalikasvatuksen opettajina.

Tutkimuksen tekijä, nimi, vuosi	Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite	Tutkimusmenetelmä	Tutkimusalue/otos	Tulokset/pohdinta
Heidi Selin: Internet varhaisnuorten seksuaaliterveystiedon lähteenä. 2009. Pro gradu. Jyväskylän yliopisto.	Tarkoituksena on kuvailla mitkä seksuaalisuuteen liittyvät asiat kiinnostavat varhaisnuoria ja mistä he ovat saaneet tietoa. Tavoitteena tuoda esiin varhaisnuorten toiveita internet-sivustojen sisällöistä ja ehdotuksia siitä, miten internetiä voitaisiin hyödyntää seksuaaliopetuksessa.	Tutkimusaineisto kerättiin kyselylomakkeilla ja analysoinnissa käytettiin laadullista ja määrällistä metodia.	Tutkimukseen osallistui 78 alakoulun 5. vuosiluokan oppilasta.	Tutkimus osoitti, että internetiä käytetään runsaasti, mutta seksuaalisuuteen liittyvää tietoa sieltä etsitään harvoin. Pojat etsivät internetistä tyttöjä enemmän seksuaalisuuteen liittyvää tietoa. Nuoret kokivat, että internetiä voisi hyödyntää seksuaaliopetuksessa usealla eri tavalla. Sivujen tulisi olla asialliset ja havainnollistavat. Sivuilla voisi olla aiheeseen liittyviä kuvia, pelejä ja tekstiä.

tekijä : pelkistetty ilmaus:	Minna Seppänen	Hennariikka Kangas	Sari Järvinen	Sari Laakso	Tuula Aira, Anne- Mari Tuominiemi, Raili Välimaa, Jari Villberg ja Lasse Kannas	Heidi Selin	Tuula Kolari
myönteinen suhtautuminen	s. 27	s. 80			s. 37, 53		
tärkeä oppiai- ne	s. 27, 28	s. 47			s. 42, 53, 59		
sukupuoliasiat	s. 30						
ehkäisy	s. 35	s. 71, 76	s. 46, 48, 49, 50	s. 34, 37			s. 36, 46
seksuaalisuus	s. 31, 32, 36	s. 74	s. 46, 47		s. 40, 57, 59	s. 37, 38	s. 36
yksilöllisyys	s. 34	s. 74	s. 47				
murrosikä	s. 36	s. 74	s. 46, 47	s. 35		s. 40	s. 46
arvot, vastuu ja oikeudet		s. 74	s. 46, 48	s. 35, 36, 38			
tunteet	s. 35	s. 74	s. 49, 50	s. 37			
aika ja ajoitus	s. 35, 36	s. 82, 83, 86	s. 46	s. 34			s. 51
hauska, mie- lenkiintoinen ja rento	s. 28	s. 80, 85			s. 53		

asiantuntijuus, luottamus		s. 84		s. 45, 46, 48	s. 72	s. 38	s. 36, 38
keskustelu	s. 37		s. 52, 53	s. 41	s. 49, 56, 60		s. 37
kalvot	s. 36, 38, 39, 41		s. 52, 54		s. 63, 66, 69		s. 48
tekijä : pelkistetty il- maus:	Minna Sep- pänen	Hennariikka Kangas	Sari Järvinen	Sari Laakso	Tuula Aira, Anne-Mari Tuominiemi, Raili Vä- limaa, Jari Villberg ja Lasse Kannas	Heidi Selin	Tuula Kolari
videot	s. 37, 38, 41		s. 52, 55	s. 42	s. 63, 69, 70		s. 37
asenne	s. 39			s. 45, 47	s. 70, 76		s. 40
käytännön har- joittelu	s. 37, 38, 40				s. 61		s. 49
vierailut	s. 37, 38		s. 52, 54	s. 43	s. 51, 64		
ryhmätyöt	s. 38, 39		s. 52, 53		s. 49, 61		
nuori ikä		s. 84		s. 45			
monipuolinen	s. 38	s. 85, 86	s. 52	s. 45	s. 60, 61, 65, 69		
lehdet, lehtiset	s. 41	s. 49, 50	s. 52, 55	s. 44	s. 63	s. 39	s. 39, 43, 44

